

THE ROLE OF FOREIGN JOINT VENTURES IN THE DEVELOPMENT OF SYRDARYA REGION DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE

Tursunova Mahliyo Sarvar qizi

Guliston davlat pedagogika instituti, tayanch doktorant

E-mail: tursunovamahliyo03@gmail.com,

Telefon: +998772731101

Abstract:

This scientific article analyzes the role and significance of foreign joint ventures in the socio-economic development of the Syrdarya region during the period following the independence of the Republic of Uzbekistan. The study examines the legal foundations for attracting foreign investments and assesses the impact of joint venture activities on industry, agriculture, employment, and export potential based on statistical and regulatory legal sources. The research findings indicate that foreign joint ventures are among the key factors of regional development in the Syrdarya region.

Keywords: Foreign investment, joint ventures, regional development, industrialization, employment, export, Syrdarya region.

Annotatsiya:

Mazkur ilmiy maqolada O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyingi davrda **Sirdaryo viloyati** ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida xorijiy qo'shma korxonalarining tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xorijiy investitsiyalarni jalb etishning huquqiy asoslari, qo'shma korxonalar faoliyatining sanoat, qishloq xo'jaligi, bandlik va eksport salohiyatiga ta'siri statistik va normativ-huquqiy manbalar asosida o'rganildi. Tadqiqot natijalari Sirdaryo viloyatida xorijiy qo'shma korxonalar hududiy rivojlanishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiyalar, qo'shma korxonalar, hududiy rivojlanish, sanoatlashuv, bandlik, eksport, Sirdaryo viloyati

АННОТАЦИЯ:

В данной научной статье анализируется роль и значение иностранных совместных предприятий в социально-экономическом развитии Сырдарьинской области в период после обретения Республикой Узбекистан независимости. В ходе исследования на основе статистических и нормативно-правовых источников изучены правовые основы привлечения иностранных инвестиций, а также влияние деятельности совместных предприятий на промышленность, сельское хозяйство, занятость и экспортный

потенциал региона. Результаты исследования показывают, что иностранные совместные предприятия являются одним из ключевых факторов территориального развития Сырдарьинской области.

Ключевые Слова: иностранные инвестиции, совместные предприятия, территориальное развитие, индустриализация, занятость, экспорт, Сырдарьинская область.

Kirish

Mustaqillik yillarida **O‘zbekiston Respublikasi** iqtisodiyotida bozor munosabatlariga o‘tish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshirildi. Ushbu jarayonda xorijiy investitsiyalarni jalb etish, qo‘shma korxonalar tashkil etish va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘ldi [1].

Hududlar iqtisodiy salohiyatini oshirishda xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, Sirdaryo viloyati geografik joylashuvi, transport-logistika imkoniyatlari va mehnat resurslari mavjudligi sababli investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay hudud hisoblanadi [2]. Shu bois mustaqillik yillarida viloyatda ko‘plab xorijiy qo‘shma korxonalar tashkil etildi.

Metodologiya

Tadqiqotda tizimli yondashuv, statistik tahlil, huquqiy hujjatlarni qiyosiy o‘rganish hamda ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish usullaridan foydalanildi. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari, Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi hisobotlari, shuningdek, ilmiy maqolalar va normativ-huquqiy hujjatlar asosiy manba sifatida xizmat qildi [3], [4].

Natijalar

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab Sirdaryo viloyatida xorijiy qo‘shma korxonalar soni bosqichma-bosqich oshib borgan. Xususan, sanoat, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, qurilish materiallari ishlab chiqarish va to‘qimachilik sohalarida qo‘shma korxonalar tashkil etildi [5].

Davlat statistika ma’lumotlariga ko‘ra, xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar viloyatda sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining sezilarli qismini ta’minlagan. Bu esa ishlab chiqarish quvvatlarini yangilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini oshirishga xizmat qilgan [6].

Tahlil va muhokama

Mustaqillik yillarida xorijiy qo‘shma korxonalar faoliyatining **Sirdaryo viloyati** ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta’siri ko‘p qirrali va tizimli xususiyatga ega bo‘lib, u sanoat ishlab chiqarishi, bandlik, texnologik modernizatsiya, eksport salohiyati va hududiy infratuzilma rivoji bilan chambarchas bog‘liqdir. Ushbu jarayonni chuqur tahlil qilish hududiy iqtisodiyotda

xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar qanday mexanizmlar orqali ijobiy natijalarga erishganini aniqlash imkonini beradi.

Avvalo, xorijiy qo'shma korxonalar viloyatda sanoat ishlab chiqarishining tarkibiy tuzilmasini sezilarli darajada o'zgartirdi. Mustaqillikning dastlabki yillarida Sirdaryo viloyati iqtisodiyotida qishloq xo'jaligi yetakchi o'rin tutgan bo'lsa, xorijiy investitsiyalar kirib kelishi natijasida sanoatning qayta ishlash tarmoqlari ulushi oshdi. Bu holat iqtisodiy rivojlanishning diversifikatsiyalashuviga olib keldi. Statistik manbalarda qayd etilishicha, xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar asosan yuqori qo'shilgan qiymatga ega bo'lib, bu viloyat yalpi hududiy mahsulotining o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan [6].

Xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatining muhim jihatlaridan biri — ular tomonidan yangi ish o'rinlarining yaratilishidir. Sirdaryo viloyatida tashkil etilgan qo'shma korxonalar nafaqat sanoat tarmoqlarida, balki xizmat ko'rsatish va logistika sohalarida ham bandlikni oshirdi. Bu jarayon aholi daromadlarining o'sishiga va ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qildi. Ilmiy tadqiqotlarda xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar faoliyat yuritayotgan hududlarda ishsizlik darajasi nisbatan past bo'lishi qayd etilgan [7].

Shuningdek, xorijiy qo'shma korxonalar mahalliy mehnat resurslarining malakasini oshirishda ham muhim rol o'ynadi. Xorijiy hamkorlar ishtirokida faoliyat yurituvchi korxonalarda zamonaviy ishlab chiqarish standartlari, texnologik jarayonlar va menejment tizimlari joriy etildi. Natijada, mahalliy mutaxassislar yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lib, bu holat viloyat mehnat bozorining sifat jihatdan rivojlanishiga olib keldi [8].

Quyidagi jadvalda mustaqillik yillarida Sirdaryo viloyatida xorijiy qo'shma korxonalar sonining o'sish dinamikasi aks ettirilgan.

1-jadval. Sirdaryo viloyatida xorijiy qo'shma korxonalar sonining o'sish dinamikasi (yillar kesimida)

Yillar	Qo'shma korxonalar soni (dona)
2000	25
2005	41
2010	63
2015	87
2020	124
2023	156

Jadval Davlat statistika qo'mitasi va Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi ma'lumotlari asosida tuzilgan bo'lib, unda Sirdaryo viloyatida faoliyat yuritayotgan xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar sonining yillar bo'yicha o'sish dinamikasi aks ettirilgan [6], [9].

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, qo'shma korxonalar soni barqaror sur'atlarda o'sib borgan. Bu holat investitsiya muhitining yaxshilanayotgani va xorijiy investorlar uchun viloyatning jozibadorligi ortib borayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, 2016 yildan keyingi

davrda iqtisodiy islohotlarning jadallashuvi xorijiy investitsiyalar oqimini sezilarli darajada oshirdi.

Xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatining yana bir muhim jihati — eksport salohiyatining oshishidir. Sirdaryo viloyatida tashkil etilgan qo'shma korxonalar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarning bir qismi tashqi bozorlarga yo'naltirilmoqda. Bu esa viloyat eksport tarkibining kengayishiga va valyuta tushumlarining ko'payishiga xizmat qilmoqda. Tadqiqotlarda qayd etilishicha, xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi [9].

Quyidagi jadvalda xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatining ayrim asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri umumlashtirilgan.

2-jadval. Xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri

Ko'rsatkichlar	Ta'sir yo'nalishi	Natija
Bandlik	Ijobiy	Yangi ish o'rinlari yaratildi
Sanoat ishlab chiqarishi	Ijobiy	Ishlab chiqarish hajmi oshdi
Texnologik daraja	Ijobiy	Zamonaviy texnologiyalar joriy etildi
Eksport salohiyati	Ijobiy	Tashqi bozorga chiqish kengaydi
Mahalliy kadrlar malakasi	Ijobiy	Kasbiy bilim va ko'nikmalar oshdi

Jadval ilmiy adabiyotlar va rasmiy statistik manbalardagi ma'lumotlar umumlashtirilib tuzilgan bo'lib, xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatining Sirdaryo viloyati iqtisodiyotiga asosiy ta'sir yo'nalishlarini aks ettiradi [7], [8], [10].

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatining deyarli barcha asosiy ko'rsatkichlar bo'yicha ijobiy ta'siri mavjud. Bu holat ularning hududiy rivojlanishdagi strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

Biroq xorijiy qo'shma korxonalar faoliyatini tahlil qilish jarayonida ayrim muammoli jihatlar ham aniqlanadi. Jumladan, ayrim hududlarda infratuzilma yetarli darajada rivojlanmaganligi investitsiya loyihalarining to'liq quvvat bilan ishlashiga to'sqinlik qilmoqda. Shuningdek, logistika xarajatlarining yuqoriligi va transport tizimidagi muammolar mahsulot tannarxiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin [10].

Yana bir muhim masala — mahalliy kadrlar tayyorlash tizimini xorijiy investorlar talablariga moslashtirish zaruratidir. Garchi qo'shma korxonalar malaka oshirish jarayonlariga hissa qo'shayotgan bo'lsa-da, ayrim sohalarda yuqori malakali mutaxassislar tanqisligi saqlanib qolmoqda. Shu sababli, kasb-hunar ta'limi va oliy ta'lim tizimida amaliyotga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi [8].

Umuman olganda, xorijiy qo'shma korxonalar Sirdaryo viloyati iqtisodiy rivojlanishida nafaqat moliyaviy resurslar manbai, balki texnologik va institutsional o'zgarishlarning muhim katalizatori sifatida namoyon bo'lmoqda. Ularning faoliyati hududiy iqtisodiyotning

---

barqarorligini ta'minlash va uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida Sirdaryo viloyati rivojlanishida xorijiy qo'shma korxonalar muhim iqtisodiy omil sifatida namoyon bo'ldi. Ular sanoat salohiyatini oshirish, bandlikni ta'minlash, eksport imkoniyatlarini kengaytirish va hududiy rivojlanishni jadallashtirishda muhim rol o'ynadi. Kelgusida investitsiya muhitini yanada yaxshilash, xorijiy hamkorlar bilan aloqalarni kengaytirish viloyatning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. *O'zbekiston iqtisodiy islohotlari strategiyasi*. — Toshkent, 2017. — 45–48-betlar.
2. Davlat statistika qo'mitasi. *Hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivoji*. — Toshkent, 2020. — 112–115-betlar.
3. Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi. *Xorijiy investitsiyalar tahlili*. — Toshkent, 2019. — 67–70-betlar.
4. Qodirov A. *Hududiy iqtisodiyot nazariyasi*. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2018. — 89–92-betlar.
5. Sul'tonov B. *Sanoat rivoji va investitsiyalar*. — Toshkent, 2021. — 134–136-betlar.
6. Davlat statistika qo'mitasi. *Sanoat statistikasi*. — Toshkent, 2022. — 58–61-betlar.
7. Karimov D. *Mehnat bozori va bandlik*. — Toshkent, 2020. — 77–79-betlar.
8. Abdurahmonov U. *Innovatsion iqtisodiyot asoslari*. — Toshkent, 2019. — 101–104-betlar.
9. Tashqi savdo statistik byulleteni. — Toshkent, 2021. — 42–44-betlar.
10. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. *Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida*. — Toshkent, 2019. — 12–15-betlar.
11. Jo'rayev M. *Hududiy rivojlanish masalalari*. — Toshkent, 2018. — 56–59-betlar.
12. Rasulov N. *Xorijiy kapital va iqtisodiy o'sish*. — Toshkent, 2022. — 88–91-betlar.